

Samenvatting

Van Kuiken naar Kip

Preventieve maatregelen in de opfok om verenpikken tegen te gaan

Ir Jan-Paul Wagenaar

LOUIS BOLK
I N S T I T U U T

Samenvatting

Op termijn zal de reguliere legpluimveehouderij invulling aan het Ingrepenbesluit uit de Gezondheids- en Welzijnswet moeten gaan geven. Dit zal betekenen dat hennen met hele snavels gehouden moeten worden. In het tweejarige project van 'Kuiken naar Kip' (2008-2010) richtten Interbroed Leghennen en Het Louis Bolk Instituut zich op een aantal maatregelen tijdens de opfokperiode die hennen tijdens de opfok- en legperiode van verenpikken af kunnen houden. Er wordt hierbij gebruik gemaakt van kennis, inzicht en ervaringen die in de biologische pluimveehouderij zijn opgedaan. Het is de eerste keer dat maatregelen vanuit de biologische opfok en legpluimveehouderij worden toegepast in de gangbare pluimveehouderij.

Op de opfokbedrijven van Interbroed Leghennen die meededen aan het demonstratieproject 'van Kuiken naar Kip' zijn verschillende maatregelen geëvalueerd die gericht waren op het verhogen van de kwaliteit van de 17de-weekse hen in het algemeen, en specifiek het tegengaan van verenpikken. Op de 6 deelnemende bedrijven (35% van opzetcapaciteit Interbroed Leghennen) werd gewerkt met hennen die in een voliëresysteem opgefokt werden. De hennen die de maatregel ondergingen waren verschillende witte en bruine merken die actueel in de voliëreopfok gebruikt worden. Het gebruikte voliëresysteem verschilde qua exacte afmeting van bedrijf tot bedrijf, maar betrof in alle gevallen een systeem van 2 of meestal 3 verdiepingen met een gemeenschappelijk gangpad dat maximaal 15% van het beschikbare grondoppervlak besloeg. Voer en water werd in het voliëresysteem aangeboden. Tot 3-4 weken leeftijd worden hennen in het voliëresysteem vastgehouden. Pas als ze goed kunnen 'springen en klimmen' worden ze losgelaten en hebben ze beschikking over een normaliter met houtkrullen ingestrooid gangpad.

Het aanbieden van strooigraan in het gangpad van het voliëresysteem was de eerste maatregel die geëvalueerd is. Pluimveehouders bieden strooigraan op verschillende manieren aan zowel qua frequentie (dagelijks of 2 of 3 keer per week), tijdstip van de dag (ochtend – middag) en hoeveelheid (minder dan 0,5 tot 2 gram/hen per dag op 17 weken). Alhoewel pluimveehouders het aanbieden van strooigraan een positieve handeling vinden, vinden ze de extra tijdsbesteding die graan de hennen biedt beperkt. Inschattingen van hoe lang hennen extra bezig zijn met 1 maal daags aanbieden van strooigraan liepen uiteen van 30 minuten tot 12 uur per dag.

Het aanbieden van ruwvoer was de tweede maatregel. Gebruikte ruwvoertypen waren gedroogde luzerne en gehakseld vlas- of gerstestro. Ruwvoer werd aanvankelijk aangeboden op een manier waarbij de pluimveehouder een aantal gangpaden van het huisvestingsstelsel in een stal 'wel' en een aantal gangpaden 'niet' van ruwvoer voorzagen. De frequentie van aanbieden verschilde per bedrijf en was dagelijks, eenmaal tweedaags, eenmaal driedaags of wekelijks. De hoeveelheid aangeboden ruwvoer varieerde van 0,5 - 1% van het rantsoen per hen per dag en is lager dan de hoeveelheid die voor biologische opfokhennen wordt aangeraden. In alle gevallen werd ruwvoer aangeboden in het strooisel van het gangpad van het voliëresysteem. Sommige bedrijven gingen na deze eerste fase over tot het aanbieden van ruwvoer in alle gangpaden.

De eerste 3-4 weken hebben de hennen geen toegang tot ruwvoer omdat ze dan nog in het voliëresysteem zitten. Pluimveehouders zien het praktisch en arbeidstechnisch niet zitten om gedurende deze periode ruwvoer aan te

bieden. In 2 gevallen dat dit wel gebeurde (voorraadverstrekking op kuikenpapier vanaf dag 1 en dagelijks gemengd met gewone voer via voerketting vanaf dag 4), waren de ervaringen qua toepasbaarheid positief.

De resultaten van het aanbieden van ruwvoer waren neutraal. Ruwvoer had geen negatief of positief effect op groei, verenkleed en strooiselkwaliteit. Qua gedrag viel op dat bruine hennen, die van zichzelf al meer grondgericht actief zijn, meer met ruwvoer bezig zijn dan witte hennen ('fladderaars'), al werd in een aantal witte koppels ook een verhoogde grondactiviteit waargenomen. De voerkosten van het aanbieden van ruwvoer op de praktijkbedrijven die meededen aan het project werden geschat op 1 cent per hen per ronde.

In de meeste opfokkoppels kwamen geen problemen met verenpikken voor. Was er wel een probleem met verenpikken, dan was het aanbieden van ruwvoer één van de standaardmaatregelen die direct ingezet werd of die, indien het al toegepast werd, qua frequentie en/of hoeveelheid aangeboden materiaal opgevoerd werd. Voor dit demonstratieproject was het effect van ruwvoer op verenkleed en op prestatie in de legperiode van belang. In de loop van het project was het mogelijk afstemming tot stand te brengen tussen opfokkers en legpluimveehouders. In één van die gevallen konden 2 koppels witte en bruine hennen die op 1 bedrijf waren opgefokt en die wel en geen ruwvoer hadden gehad in de opfok, in de leg onder dezelfde condities doorgaan. Op basis van een beoordeling op 35-40 weken, werd voorzichtig geconcludeerd dat de hennen die in opfok- en legperiode ruwvoer hadden gehad, in de leg op 35-40 weken een mooier verenkleed hadden en een betere strooiselkwaliteit hadden.

Een belangrijke vaststelling is dat eventuele (positieve) effecten van maatregelen genomen in de opfok, pas zichtbaar worden tijdens de legperiode. Bij hennen die in de opfok niet verenpikken is het lastig een positief effect te benoemen aan het eind van de opfok. Ze leren echter wel scharrelen en ruwvoer opnemen. Als ze in de legperiode alsnog gaan verenpikken, weten ze sneller raad met de aangeboden maatregelen dan wanneer ze die in de opfok niet hebben leren kennen. Zo nam een legpluimveehouder waar dat hennen die in de opfok ruwvoer hadden gehad, zich tijdens de leg veel beter over het huisvestingssysteem verdeelden indien ze ruwvoer aangeboden werd.

Interbroed Leghennen is overtuigd van de positieve effecten van ruwvoer tijdens de opfok op gedrag en resultaten van hennen tijdens de leg. Er wordt in de toekomst structureel ingezet op ruwvoerverstrekking tijdens de opfok, waarbij de nadruk zal liggen op stimuleren van scharrelgedrag. Interbroed Leghennen zal haar opfokkers vragen ruwvoer aan te bieden, het liefst dagelijks. Opfokkers van Interbroed Leghennen geven de voorkeur aan het aanbieden van ruwvoer, al dan niet in combinatie met (gemengd) graan. Vier van de zes deelnemers gaan sowieso door met ruwvoer, de overige 2 maakt het in principe niet uit. Voor beide groepen geldt dat het belangrijk is wat de legklant wil.

Om opfokkers te stimuleren consequent ruwvoer aan te bieden is het aanvankelijk van belang rekening te houden met hun individuele voorkeur van aanbieden. Het aanbieden van ruwvoer moet voor een opfokker:

- praktisch uitvoerbaar zijn en de normale routine niet wezenlijk verstoren,
- geen extra arbeidsbehoefte creëren
- de kosten niet verhogen,
- het liefst zichtbaar resultaat opleveren.

Het is de betrokken projectpartijen duidelijk dat verschillende aspecten van opfok en leg kwalitatief beter kunnen en dat de invloed van de maatschappij in deze groter wordt. Vooralsnog lijkt de sector onvoldoende noodzaak te voelen om in deze substantiële stappen te zetten en alternatieve maatregelen ter hand te nemen. Gezien de vaststelling dat er onder sommige opfokkers wel degelijk belangstelling is en voorzichtig stappen gezet worden, is het van belang dat opfokkers hierin ondersteund en gestimuleerd worden. Hierin is een grote rol weggelegd voor opfokbegeleiders, voervoorlichters en andere 'erfbetreders'.

Het project 'van Kuiken naar Kip' was een poging proactief met maatregelen ter verbetering van dierenwelzijn en diergezondheid aan de slag te gaan. Ervaring en kennis opgedaan zijn waardevol om in toekomstige veranderprocessen in te zetten.